

Szülői értekezéslet

Vannak a nevelésnek olyan kérdései, amelyeket csak az iskola és szülők közös munkája oldhat meg. Egyik — napjainkban annyira égető — kérdés a hazugság kérdése, amely ellen védekezni, azt megakadályozni kellene.

Sok olyan megnyilatkozása van a mindennapi életnek, ami mellett szinte közömbösen halad el az ember. Annyira megszoktuk, hogy sokszor észre sem vesszük, vagy ha észre vesszük is, nem tulajdonítunk neki semmi fontosságot. Ilyen fel nem fedezett, de mindig körülöttünk ólálkodó jelenség a hazugság. Vannak, akik azt mondják, hogy egész mai életünk át meg át van szöve hazugsággal. Vagy nem igaz? Gondoljunk csak a trianoni békére, milyen címen kapták meg az oláhok Erdélyt? Azon a címen, hogy azt hazudták a békebiráknak, hogy Erdély őslakói nem a magyarok, hanem a római sereg maradványai, vagyis a románok voltak. Ugyanilyen hazugság adta a cseheknek az északnyugati és keleti Magyarországot! Ime, látjuk, mit tesz a hazugság: országokat tehet tönkre, ezeréves államtestet tördel szét darabokra! De ott látjuk a hazugságot a politikában, a gazdasági életben, sőt megtaláljuk a családban, a házasságban is. Csak egyetlen napon figyeljük meg a körülöttünk zajló életet, meglátjuk, mennyi rengeteg hazugsággal találkozunk lépten-nyomon.

A hazugság olyan társadalmi jelenség, amellyel szemben soha sem lehetünk biztonságban. Olyan óvatosan, finom mesterkedéssel, olyan lopva csuszik áldozatához, hogy igen sokszor észre sem vehető. Az emberi hiúságnak tetsző ezerféle külsőt vesz magára. Alattomos, tehát veszedelmes ellenség. Megmérgezi a beszédet, szétrágja a bizalmat, szétrombolja a társaséletet s ezzel az emberi élet gyökerét támadja meg.

Mi a hazugság? Sokféle meghatározása van. A lényege az, hogy valaki tudva és akarva mond olyat, ami nem igaz. A hazugság egy dolognak tudatosan hamis előadása; ami meghatározott célokat igyekszik elérhetővé tenni az ámitás által.

A hazugságra való hajlam az emberi természet, továbbá a környezet hatására fejlődik ki. Mindenekelőtt azonban azt kell tisztáznunk, mit nevezhetünk igazán hazugságnak, mivel nem minden hazugság, amit általában annak nevezünk.

A mindennapi életben általában hazugságnak nevezünk minden olyan kijelentést, ami nem felel meg a valóságnak. Ez azonban nem így van. A beszélő ember szempontjából mindig az az igazság, amit ő annak tart. A ha-

nul meg: az, hogy a hazudó tudja, amit mond, az nem igaz, a másik pedig az, hogy ezt a hazugságot mással is el akarja hitetni.

A gyermek sem hazudik mindig, amikor nem mond igazat. Hiszen olyan tökéletlen eszköz a nyelv, a beszéd, amivel még mi, felnőttek sem tudjuk mindig kifejezni azt, amit éppen szeretnénk. Mennyivel nehezebben találja meg a gyermek pontosan azt a szót, azt a kifejezést, amely lelki tartalmának éppen megfelel s hányszor érti félre a gyermeket még a tulajdon édesanyja is, aki pedig már hozzá van szokva gyermeke egyéni kifejezőmódjához.

Mindnyájan tudjuk, hogy még a felnőtt szemtanuk is milyen különböző és mennyire mást mondanak egy és ugyanazon dologról, amit láttak, és teljesen jóhiszeműen. Elég itt hivatkoznom arra, hogy valamilyen szerencsétlenségnél hány tanut hallgatnak meg, akik mind mást és mást mondanak annak okairól és körülményeiről. Ha a felnőttek ennyire tévednek egy és ugyanazon dolog látásában és megfigyelésében, mennyire tévedhet akkor a gyermek! Éppen ezért a mi törvényeink meg sem engedik a 14 éven alóli gyermekek megesketését akkor sem, ha tanuként hallgatják ki őket.

Nem bizonyos, hogy hazudik a gyermek akkor sem, ha az iskolából hazaérve azt mondja, hogy valamiből kettősre felelt, holott háromast kapott. A gyermek más szempontból bírálja el feleletét, mint a tanító s lehet, hogy ő meg van győződve arról, hogy felelete kettőst érdemelt. Aztán ahány ember, annyi féle a dolgok értékelése is. Van, aki valamit már elégnek tart, ugyanazt más soknak, ismét lehet, aki ugyanazt kevésnek találja.

Előfordul az is, hogy a gyermek erősakaratu (szugesztív erejű) emberek kérdésére nem tud másként felelni, mint ahogy azt a kérdező szavaiból kéri. De gondoljunk arra is, hogy hány öreg ember van, aki késő öregségében visszaemlékezve gyermekkorára, azt olyan szépnek, rózsásnak találja, hogy szinte mennyei állapotnak tűnik fel. Ez sem hazugság, csak nem valóság, mert a képzelet már kiejtette a mult képéből a rossz, kellemetlen vonásokat. Ezért mondjuk, hogy a mult mindent megszépít, az idő feledtet.

A hazugság társadalmi jelenség, mert általa az ember a megtévesztés szándékával *másokkal* akar valami valótlanak felismert dolgot valóságként elfogadtatni. A hazugsághoz két személy kell: aki hazudik s akinek hazudnak. Érdekes dolog, hogy az emberek általában nem mindenkinek hazudnak egyformán.

Egy köztisztelőben álló egyén becsapása sokkal nagyobb ellenszenvet vált ki belőlünk, mintha egy megvetés-

ben részesített embernek hazudik valaki. Egy koldusnak hamis pénzzel való rászedését sokkal inkább elítéljük, mintha valaki például a villamostársaságot csapja be néhány fillérrel.

Általában háromféle embert különböztetünk meg a hazugság szempontjából:

Van olyan, aki megértette a közösség parancsát és szívesen hoz áldozatokat mások érdekében. Az ilyen embert nevezzük szociális érzésűnek.

Vannak azután olyanok, akik mindig arra törekszenek, hogy felülkerekedjenek másokon, sokszor azok rovására, s egyedül a maguk hasznát, érdekét tekintik. Az ilyenek nem válogatnak az eszközökben, hogy céljukat elérjék s mások jogait egyáltalában nem veszik figyelembe s nem tisztelik. Ezeket nevezzük aszociális típusú embereknek.

A harmadik fajta ember olyan, akiből teljesen hiányzik minden embertársi tisztelet. Ellensége minden törvénynek, korlátlan hatalmat és jogot követel önmagának, de minden kötelezettség nélkül. Az ilyen ember az antiszociális típus.

Nézzük most e három fajta embert külön-külön. Az első, amit szociális típusnak mondtunk, mindig másoknak akar kedvezni, hasznot vagy örömet okozni. Nem ritkán megteszi azt is, hogy saját érdekeit áldozza fel csak azért, hogy másoknak valami hasznot, örömet biztosítson. Az ilyen ember ma olyan, mint a fehér holló.

A második típus, amit aszociális típusnak mondtunk, mindig önmagát tartja a világ közepének. Egyetlen célja az, hogy minden reá nézve kellemetlen körülménytől megszabaduljon és a maga számára kellemes és nyugalmas életet biztosítson, ha mindjárt mások rovására is. Csak a maga szempontjait nézi s nem törődik másokkal. A gyermek is ilyen hazugságot követ el, amikor saját érdekében eltitkolja szülei előtt azt, hogy valamilyen mulasztásért őt az iskolában megbüntették.

Legveszedelmesebb típus a harmadik, amit antiszociálisnak mondtunk, mivel ennek az a célja, hogy valaki mást tudatosan és készakarva megkárosítson. Ide tartozik a rágalmazás, a hamis tanuvallomás, mint a legfertelmesebb emberi bűnök. Ha a gyermek valami bűnt követ el, szintén szívesen folyamodik ehhez a hazugsághoz, s igyekszik — magáról elvonva a figyelmet — másokat, ártatlanokat meggyanúsítani.

Nézzük végre a hazugságot erkölcsi szempontból. A tudatos és rosszindulatú hazugság nagy bűn, mert vele másokat akarunk megtévesztetni, hogy ezzel magunknak hasznot, ártatlanságot biztosítsunk. Hiszen vannak olyan ha-

zugságok is, amelyeket senki sem tart bűnnek. Így például ki tartaná hazugnak azt a színházi rendezőt, aki, amikor észrevette, hogy a színpadon tűz támadt, kilépett a függöny elé s azt mondotta a közönségnek, hogy az egyik művész megbetegedett, így tehát az előadást tovább nem folytathatják. A közönség erre szépen haza indult s kiűritette a színházat. Mennyire más természetű az ilyen hazugság, mint az, amikor a gyermek cinikusan és következetesen csapja be saját szüleit! Vagy elítéljük-e azt az orvost, aki bizva a jó Isten segítségével, önbizalmat és ellenálló erőt ad a betegnek ártatlan hitegetésével?

Az erkölcs szempontjából minden tudatos hazugság bűn. És mégis mit látunk, azt, hogy sohasem volt még annyira elterjedve a hazugság, mint korunkban. Szinte azt mondhatnánk, hogy az igazsággal alig lehet boldogulni, annyira hozzászoktak az emberek a hazugsághoz. Alig nyithatunk ki regényt, alig nézhetünk meg a színházban, vagy a moziban valamilyen darabot, amelyben a hazugságnak ne jutna szerep, sokszor éppen döntő szerep. Sok példa és alkalom van a hazugságra. Hiszen már a kis gyermek mennyi hazugsággal van körülvéve. Figyeljük csak meg, mennyit hazudik neki az édesanyja, hogy megigya a reggeli kávé, vagy megegye a nem fogára való ebédet! Vége-hossza nincs a sok áztatásnak, becsapásnak.

Addig nincs baj, amíg a gyermek ezeket a hazugságokat minden kritika nélkül elfogadja. Mikor azonban a gyermek már tudatossá lesz s rájön arra, hogy az, amit neki mondtak, egészen más, mint amit ő tud, vagy rájön, hogy becsapták, gyengeségét kihasználták, csalódik szülei-ben, akiket pedig eddig a világ legjobb, legtekélyesebb embereinek tartott. Mennyire veszedelmes az a hazugság, amelyet akkor találnak ki a szülők, amikor valamilyen okból például nem engedik el gyermeküket a vasárnapi istentiszteletre s azt mondják gyermeküknek, mondd azt a tanító urnak, hogy beteg voltál. Mit gondol a gyermek ilyenkor? Azt, hogy szülei is hazudnak, tehát nem lesz nagy bűn, ha olykor-olykor ő is ehhez a fegyverhez nyúl a saját érdekei megvédésére. Így születik a hazugság, s így vetik el sokszor éppen maguk a szülők, — akik pedig legjobban szeretik gyermekeiket, — azok lelkében ennek a csuf bűnnek, a hazugságnak magvát.

Mi okozza a hazugságot? Sok minden. Először is mindenki jobbnak, szebbnek, nagyobbak, nemesebbnek akar látszani mások előtt, azután a büntetéstől való félelem, a felelősségtől való rettegés, a félelem, a megszokás, a kényszer, ha valamit nagyon megkíván a gyermek s azt meg akarja kapni, a nyálánság, a játék, a sport, a futball, a bosszuvágy, a gyávaság, a lustaság, a hiuság, mások baj-

bakeverésének szándéka, a káröröm, stb., ki tudná mind felsorolni.

Erdekhazugság az ugynevezett iskola-hazugság, amelynek segítségével a tanuló él igen sokszor. Így például, amikor nem tanulta meg leckéjét, vagy nem készítette el házi feladatát, mindenre tud azonnal mentséget, csak hogy szabaduljon a rossz jegytől vagy a büntetéstől. A rosszul sikerült feleletek és dolgozatok letagadása, az intőcédulák vagy az Ellenőrző-könyv hamis aláírása, valamilyen tárgy eltörése, mindenféle tilalomáthágás letagadása legtöbbször azzal magyarázható, hogy a tanuló fél a következményektől, s menekülni akar azok elől.

Nézzük már most azt, kinek hazudnak és kinek nem hazudnak a gyermekek? Ez mindig attól függ, hogy milyen viszonyban vannak azzal, akinek hazudni akarnak. Nem hazudnak annak, akit szeretnek, aki iránt bizalommal viseltetnek, akivel barátkoznak, akit jó emberismerőnek tartanak, akit maguknál okosabbnak, tanultabbnak hisznek, akiben felfedezik a jóságot, igazságosságot és a megértő szigort. Nem szeretnek hazudni az olyan embernek, akiről tudják, hogy rájuk pirit hazugságuk miatt, vagy ki-neveti őket.

Annál többet hazudnak a gyermekek olyanoknak, akiket nem szeretnek, sőt éppen gyűlölnék, aki távol áll tőlük, akiket ellenségüknek tartanak, akik elhiszik hazugságaikat, akik nem ismerik őket és nincs módjukban, hogy ellenőrizzék állításukat. Hazudnak annak is, akitől félnek, aki maga is hazudik, aki fennhéjázó, henceg.

Milyen mértékben terjedt el a hazugság a család körében? Megállapíthatjuk, hogy minél ideálisabb egy család élete, annál kevésbbé tud ott tanyát verni a hazugság. Másszóval a hazugság mértéke mindig megmutatja, hogy otthon, a családban milyen élet van; boldog, harmonikus, vagy széthuzó, civakodó. Minél több valahol a hazugság, annál nagyobbak ott a bajok. Mert bizony nem egy esetben a gyermek hazugságának a szülők az okai, — a családi élet sok apró hazugsága ott ólálkodik mindig a gyermek körül. A számlát hozó, vagy az érkező vendég előtt való hazudás, hogy nincsenek itthon szüleim; a vasuton való utazásnál a tiz év betöltetlenségére való kioktatás, mind-mind melegágyai lesznek a későbbi önálló hazugságoknak. Főlöské is mondanunk, hogy milyen zavarokat idéznek elő a rendetlen családi körülmények a gyermeknél; a válások, a többrendbeli anyák és apák lélekpusztító huzavonája. Ilyen körülmények között sok gyermek lába alól kicsuszik a talaj s rohan, — saját hibáján kívül, — a hazugság és bűn örvényébe. Ki a felelős ezért? A szülők.

Hogyan ítélik meg a gyermekek a hazugságot? Erre csak azt felelhetjük, hogy különösen a 10—14 éves korban lévő serdülő gyermekek nem ítélik el a hazugságot és találnak rá mentséget, aminek legfőbb oka az, hogy maguk is hazudnak. Itt kell bele nevelni a gyermekbe azt, hogy a hazugság bűn, mert Isten parancsát szegjük meg vele, a hazugság embertársaink elleni véték, mert másoknak kárt okozunk vele; a hazugság a magunk kárára is van, mert nem fognak megbízni bennünk mások, ha észreveszik, hogy mi is hazudtunk nekik. Itt, ebben a korban kell ránevelni a gyermekeket arra, hogy a hazugság jellemtelenné teszi az embert, mert a hazugság aláássa a becsületet, a hazugság aljas, megalázó dolog, amit rendes ember nem tesz meg.

Szerencsére a lelkiismeret is jó szolgálatot tesz a hazugság elleni küzdelemben. A lelkiismeret nagy ellensége a hazugságnak.

Hogyan küzdünk a hazugság ellen? A legjobb mód az, ha igyekszünk a hazugságot megelőzni, vagyis ha a hazugság okait igyekszünk kiküszöbölni. Igen nagy szolgálatot tesz e téren a vallásos élet, amely nagyban csökkenti a hazugságot. A vallásos ember, gyermek nem hazudik annyit, mint a hitetlen. A lelkiismeretvizsgálat is jó eszköznek bizonyul a hazugság elleni védekezésben. Legtöbb eredményt azonban a megértéssel, szeretettel, jószággal és különösen a jó példával lehet elérni. Itt általános szabályt felállítani, hogy hogyan lehet a hazugságtól megóvni, nem lehet. Az, hogy kit hogyan térítsünk vissza a hazugság utjáról, függ a gyermek természetétől, a szülőkhöz való viszonyától. Mindenesetre jó emberismerőnek kell lennie a szülőnek, hogy mindig a legjobb és legmegfelelőbb eszközt alkalmazza a gyermeknél. A bűn, a tévedés bevallását mindenesetre enyhítő körülménynek kell venni. Ha ez nem történik meg, szinte szándékosan kergetjük a gyermeket a hazugság karjaiba. Az igazmondásnak magának értéke van, amit jutalmazni kell, ha a hazugság versenyét akarjuk ellensúlyozni.

A további eszközök a következők. Engedjük a gyermeknek a játékra és szórakozásra is időt, — amikor elvégezte iskolai feladatait. Érezze a gyermek azt, hogy a jól elvégzett kötelesség jutalommal jár. Azután igyekezzünk észrevétni a gyermekkel azt, hogy hazugsággal nem érheti el célját sohasem. Éreztessük vele, hogy mennyire megbecsüljük az igazságot, az igazmondást, még akkor is, ha valami bünt követett el különben. A beismerés mindenesetre enyhíti cselekedetének következményeit. Ha a gyermek hazudott, mindig tervszerűen, jóakarattal, megértéssel s az ok természetének megfelelő módon járjunk el.

Vigyázzunk arra is, hogy ne kergessük bele a gyermeket hazugságba. Ne tiltsuk el a gyermeket olyan dolgok véghezvitelétől, ami neki örömet okoz anélkül, — hogy azt egyidejűleg valami, őt szintén érdeklő ártalmatlan dologgal ne kárpótolnánk. Parancsainkat, utasításainkat adjuk meg neki határozott és félre nem magyarázható módon, viszont mindig csak annyit kívánjunk tőle, amit megtehet. Szoktassuk rá a gyermekeket arra, hogy bátran, minden félelemérzés nélkül számoljanak be az iskolában történeteikről, hogy őszintén közöljék gondolataikat, feltörő érzéseiket. Éreztessük meg vele, hogy az igazság követése, kimondása szép dolog, ami megnyugtató, jó érzést eredményez, felszabadít.

Másrészt neveljük rá a gyermekeket arra, hogy minden hazugsággal szemben undort, megvetést érezzenek, tudatosítsuk bennük azt, hogy a hazugság gyengeségre, puhaságra, alantas érzületre vall, hogy a hazugság megalázó és megsegyenítő.

Legtöbbet tehetünk a hazugság elleni küzdelemben a kötelességteljesítésre való nevelés által. Utalok itt elsősorban a házi feladatok következetes és minden alkalommal való ellenőrzésére. A házi feladat elkészítésének elmulasztása, a feladott lecke megtanulásának elhanyagolása, egyszerűen a rend elleni vétés az oka legtöbbször a hazugságnak. Ha gyermekeinktől mindig és mindenben rendet követelünk, akkor nagyon sok hazugságnak vehetjük elejét! Vonatkozzon ez a rend a gyermek rendesen kitisztított cipőjére, a naponta kikévelt ruhájára, a rendesen megfésült hajára, állandóan tisztán tartott kezére, testére, körmére és lábára. De meg kell követelnünk azt is, hogy minden holmiját, könyveit, irkáit, ceruzáját, tollszárát, rajzeszközeit mindig rendben tartsa és hozza magával, amikor ezekre éppen szükség van. Követeljük meg azt, hogy könyveit, taneszközeit már otthon, lehetőleg még este, lefekvés előtt — tegye rendbe és készítse el. De ossza be idejét is, hogy jusson belőle a játék mellett a tanulásra is, a házi feladatok elvégzésére is elegendő. Szinte ezt mondhatnám, ebben látom legjobb és legeredményesebb eszközt a hazugság elleni küzdelemnek.

Végül neveljük rá gyermekeinket arra, hogy ne igyekezzenek a már elkövetett bűn következményeitől, a büntetéstől minden áron megszabadulni, hanem vállalják el azt még akkor is, ha az rájuk nézve kellemetlen, mert ha megbánjuk cselekedeteinket, megfogadjuk, hogy ezentul kerülni fogjuk az ilyen dolgok véghezvitelét, a megérdemelt büntetés vállalása és annak türelmes elviselése lesz a legbiztosabb eszköz, amivel a hazugságtól megóvhatjuk.

Ha hazugságon kaptuk gyermekünket, követeljük tőle

azt, hogy kisebbitse a büntetést azzal, hogy maga vallja be bűnét. A vizsgálatot lehetőleg négy szemközt végezzük, mert sok gyermek, de felnőtt is, — tartózkodóbb természetű, s nem szívesen vall mások előtt. Ha nem vallja be bűnét, mondjuk neki azt, hogy azon esetben, ha megmondotta volna az elkövetett vétséget, csak kisebb büntetést kapott volna, így azonban sokkal nagyobb büntetést kap, konok tagadásaért.

A hazugság felderítése után ajánljuk a gyermeknek a tüzetes lelkiismeret vizsgálatot és annak rendszeresítését. Legjobb időpont erre az este, a lefekvés előtti idő, amikor imádság formájában lepergetjük emlékezetünkben a nap minden cselekedetét, bűnét, kisiklását s elgondolkozunk azon, vajjon mit és jól cselekedtünk-e, nem másként kellett volna cselekednünk, mint ahogy tettük. Ha ez mindennapi, rendszeres, őszinte vizsgálattá válik, ha mindennap megkérdezzük magunkban: hát Jézus mit szólna tetteimhez, — igen sok hazugságnak elejét vesszük.

Ha azonban megátalkodott a gyermek és mindenáron büntetni kell, vigyázzunk arra, hogy a büntetés feltétlenül jó legyen. Néha szinte határozottan megtorló büntetést kell tennünk. Ennek előfeltétele azonban az, hogy a szülők egyetértsenek a bűn megtorlásában s ne akarjon az édesanya — pláne gyermeke előtt — annak pártjára állani az apával szemben. Egy kellő időben alkalmazott büntetés sokszor többet ér minden rábeszélésnél, különösen ha határozottan rosszindulatu gyerekekről van szó.

Ezek lettek volna azok, amikre fel akartam hívni a mélyen tisztelt szülők figyelmét, elsősorban a saját gyermekük, másodsorban a saját maguk jól felfogott érdekében. Ismerjük a mondást: aki hazudik, az lop is. Kérдем, melyik szülő szeretné látni gyermekét tolvajnak? Ez legyen előttünk akkor, amikor gyermekünket rá akarjuk nevelni az igaz, becsületes és erkölcsös életre, s ha ezt megadtuk nekik, akkor nagyobb kincset hagyunk rájuk örökségül, mintha töméntelen birtokot, néhány hatalmas palotát, vagy drága kincset adtunk volna nekik, mert így megajándékoztuk őket a nyugodt és boldog élet pótolhatatlan kincsével: a tiszta lélekkel.
